

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Марараш Галина Григорівна

УДК: 616-083:614.253.5:616.12-008331.-084

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МЕДИЧНОЇ СЕСТРИ
У ПРОФІЛАКТИЦІ АРТЕРІАЛЬНОЇ ГІПЕРТЕНЗІЇ

22 – охорона здоров'я

223 «Медсестринство»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Г.Г. Марараш

Науковий керівник:
Борейко Лілія Дмитрівна,
кандидат медичних наук, доцент

Чернівці – 2021

АНОТАЦІЯ

Марараш Г.Г. Роль професійних компетенцій медичної сестри у профілактиці артеріальної гіпертензії. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 223 «Медсестринство», 22 «Охорона здоров'я». – Буковинський державний медичний університет, МОЗ України, Чернівці, 2021.

В Україні зареєстровано понад 12 млн. осіб хворих на артеріальну гіпертензію (АГ), що становить 32,2% населення дорослого віку. Незважаючи на успіхи в діагностиці та лікуванні АГ, досягнуті за останні роки, саме ця патологія займає провідне місце у структурі кардіоваскулярних захворювань.

Досвід розвинених країн світу показує, що найбільш ефективними щодо зниження смертності від серцево-судинних захворювань є профілактичні заходи.

Результати досліджень останніх років вказують на важливу роль медичних сестер у вирішенні значимих завдань. Важливою є розробка, впровадження та оцінка ефективності професійних компетенцій медичних сестер для профілактики АГ шляхом навчання пацієнтів з використанням сестринських технологій.

Дисертаційна робота присвячена питанням підвищення ефективності профілактики АГ шляхом впровадження організаційних заходів з урахуванням професійних компетенцій медичної сестри.

Завданнями дослідження було: провести теоретико-методологічний аналіз підходів до вивчення проблеми ролі професійних компетенцій медичної сестри у профілактиці АГ в науковій літературі; оцінити рівень поінформованості про захворювання та фактори ризику (ФР) розвитку АГ у хворих; вивчити фактори ризику АГ у пацієнтів; провести аналіз медико-соціальних факторів та показників якості життя хворих з АГ; вивчити рівень сформованості професійних компетенцій медичної сестри та розробити модель їх розвитку; розробити, впровадити та оцінити ефективність програмно-цільового проєкту формування професійних компетенцій медичних сестер і навчальної програми з профілактики АГ.

Запропоновано комплексний підхід емпіричного дослідження, результати якого були інтегровані у формувальну частину дослідження. Для досягнення поставленої мети на констатувальному етапі вибірку складало 120 хворих з АГ. З метою вивчення професійних компетенцій медичних сестер проведено опитування 156 медичних сестер первинної ланки, які проводили профілактичну роботу з хворими на АГ.

Обстежені пацієнти були віком від 23 до 79 років, середній вік склав $48,33 \pm 12,93$ років. Найбільша кількість хворих на АГ – у віці 40-59 років. Серед обстежених пацієнтів переважали особи жіночої статі (68 (56,67 %) жінок та 52 (43,33 %) чоловіків). Основна частина хворих 73 (60,83 %) мали АГ першого ступеня, менше 29 (24,17 %) другого та 18 (15 %) третього ступенів. Відповідно до поставлених завдань було сформовано 2 групи пацієнтів: I група (основна) – 68 осіб, які брали участь у навчальній програмі з профілактики АГ; II група (контрольна) – 52 особи, з якими не проводилось навчання.

Медичні сестри були віком від 17 до 65 років. Переважна більшість із них мали вищу категорію (78 осіб, 50 %) та диплом «молодшого спеціаліста» (132 особи, 84,62 %). За стажем роботи – наступний розподіл: від 1 до 10 років працювали 32, 69% (51 особа), 11-20 років – 32,05% (50 осіб), 21-30 років – 25,64 % (40 осіб) і понад 30 років – 9,62 % (15 осіб).

Досліджено питання участі медичної сестри у профілактиці АГ, зокрема, визначення рівня поінформованості пацієнтів про захворювання, виявлення ФР та медико-соціальних факторів і показників якості життя (ЯЖ) у хворих з АГ.

Виявлено у пацієнтів з АГ низький рівень поінформованості про своє захворювання, недостатнє володіння навиками вимірювання АТ, підрахунку пульсу, неналежне відношення до немедикаментозних та медикаментозних методів лікування, зростання кількості модифікованих ФР і зниження ЯЖ.

Досліджено рівень сформованості професійних компетенцій медичної сестри, яка бере участь у профілактиці АГ. Встановлено, що рівень комунікабельності, емпатійності, оптимізму, невпевненість у собі як у професіоналові є найбільш

релевантними у контексті здійснення завдань профілактики АГ. Розроблено модель факторів професійно-особистісних компетенцій медичної сестри.

Розроблено та проведено Тренінг професійних компетенцій медичної сестри для медичних сестер, які працювали у команді з лікарями та брали безпосередню участь в організації та проведенні занять із пацієнтами щодо профілактики АГ. Тренінг з формування професійних компетенцій складався з циклу структурованих 12 занять.

Особливу увагу під час навчально-тренінгової роботи приділяли медичним сестрам, які за результатами попередньої оцінки їх обізнаності в основних теоретичних і практичних питаннях профілактичної роботи серед пацієнтів з АГ потрапили у першу групу, чий рівень реалізації профілактично-просвітницької роботи схарактеризовано як недостатній.

Виявлено у медичних сестер підвищення рівня комунікабельності, комунікативної культури, емпатійних здібностей, ставлення до себе як до професіонала у сенсі самоповаги, саморозуміння і впевненості у собі та зниження емоційних бар'єрів у спілкуванні.

Ґрунтуючись на доведеній ефективності запропонованої тренінгової програми, спільно з викладачами кафедри психології і філософії Буковинського державного медичного університету було розроблено та впроваджено у навчальний процес студентів-майбутніх медичних сестер (2 курс, 3-й семестр) навчальну дисципліну «Тренінг комунікативної компетентності медичної сестри».

Розроблено навчальну програму з профілактики АГ та проведено навчання пацієнтів з АГ. Навчальна програма з профілактики АГ була розрахована на 8 занять, включала сукупність засобів і методів індивідуального та групового впливу на пацієнтів з АГ, спрямована на підвищення рівня їх знань, інформованості та практичних навичок щодо раціонального лікування захворювання, профілактики ускладнень та підвищення якості життя. Через рік для визначення ефективності проведеного навчання з профілактики АГ проводилося обстеження пацієнтів, аналогічне тому, яке передувало навчанню.

Виявлено підвищення рівня інформованості про захворювання, можливі ускладнення, ФР, оволодіння навичками вимірювання АТ, підрахунку пульсу та ведення щоденника самоконтролю, а також підвищення рівня мотивації та прихильності до лікування.

Запропоновано Програмно-цільовий проєкт як керівництво для медичних сестер на основі розробленої Моделі факторів професійно-особистісних компетенцій медичної сестри; навчальної дисципліни «Тренінг комунікативної компетентності медичних сестер» для студентів 2 курсу спеціальності «Медсестринство»; Тренінгу професійних компетенцій медичної сестри для практикуючих медичних сестер та навчальної програми з профілактики АГ.

Ключові слова: медична сестра, профілактика, професійні компетенції, артеріальна гіпертензія, фактори ризику, профілактичні заходи, тренінг, навчальна програма.

ANNOTATION

Mararash H.H. The role of nurse's professional competence in prevention of arterial hypertension. – Qualification scientific paper as a manuscript.

The thesis to obtain the academic degree of Candidate of Medical Sciences (Doctor of Philosophy) on specialty 223 «Nursing», 22 «Health care». – Bukovinian State Medical University, the Ministry of Health of Ukraine, Chernivtsi, 2021.

Over 12 000 000 of people with arterial hypertension (AH) are registered in Ukraine. It is approximately 32,2% of the adult population. In spite of certain success in diagnostics and treatment of AH achieved during the recent years, this pathology takes a leading position in the structure of cardiovascular diseases.

Experience of developed countries of the world is indicative of the effectiveness of preventive measures in decreasing mortality rate caused by cardiovascular diseases.

Results of the recent studies are indicative of an important role of nurses in solution of these important issues. Development, implementation and assessment of nurse's professional competence effectiveness are rather relevant for AH prevention by means of teaching patients and applying nursing technologies.

The thesis deals with the issues of increasing effectiveness of AH prevention by means of introduction of organizational measures considering nurse's professional competence.

The tasks of the study were to make theoretical-methodological analysis of approaches to the investigation of issues concerning the role of nurse's professional competence in AH prevention in the scientific literature available; to evaluate the level of awareness concerning the disease and risk factors promoting development of AH; to study risk factors promoting AH in patients; to analyze medical-social factors and indices of the quality of life of Ah patients; to study the level of formation of nurse's professional competence and develop the model of its formation; to develop, introduce and assess the effectiveness of the program-targeted project concerning the formation of nurse's professional competence and curriculum on AH prevention.

A comprehensive approach of empirical study is suggested, and its results are integrated into a formative part of the study. To achieve the aim 120 patients with AH

were involved into the study at the ascertaining stage. In order to learn professional competence of nurses 156 nurses working in the primary health care and were involved into the preventive work with patients suffering from AH were interviewed.

The patients examined were from 23 to 79 years of age, their average age was $48,33 \pm 12,93$. The majority of patients were 40-59 years old. Women prevailed among the patients examined (68 (56,67 %) of women and 52 (43,33 %) men). The major part of the patients 73 (60,83 %) suffered from stage 1 AH, 29 (24,17 %) patients – from stage 2 AH and 18 (15 %) – stage 3 AH. According to the tasks outlined 2 groups of patients were formed: I group (main) – 68 individuals participating in the educational program on AH prevention; II group (control) – 52 individuals not involved into the study.

The age of nurses was from 17 to 65. The majority of them had the highest professional qualify (78 individuals, 50 %) and Diploma of a «Junior Specialist» (132 individuals, 84,62 %). The nurses were divided according to their working experience in the following way: 32, 69% (51 nurses) had working experience from 1 to 10 years, 11-20 years – 32,05% (50 nurses), 21-30 years – 25,64 % (40 nurses) and more than 30 years – 9,62 % (15 nurses).

The questions concerning nurse's participation in AH prevention, and evaluation of awareness of patients about their disease in particular, identification of risk factors, medical-social factors and quality of life indices in patients with AH were investigated.

Patients with AH were found to be inadequately aware of their disease, insufficient mastering the skills to measure blood pressure, pulse rate count, improper attitude to non-pharmacological and pharmacological methods of treatment, an increase amount of modified risk factors and reduced quality of life.

The level of formation of professional competence of a nurse participating in prevention of AH was examined. The level of communication, empathy, optimism, lack of self-confidence as a professional were found to be the most relevant in the context of realization of tasks concerning AH prevention. The model of nurse's professional-personal competence factors was developed.

Training of professional competence for nurses who worked in the team with doctors and participated in the organization of teaching patients with AH was developed and held. Professional competence training consisted of a cycle of structured 12 lessons.

Special attention during educational-training work was paid to nurses who by the results of preliminary assessment of their awareness of the main theoretical and practical issues on preventive work among patients with AH were included into the first group. Their level of realization of preventive-educational work was characterized as unsatisfactory.

After training nurses presented higher level of communication and communication culture, empathic abilities, increase self-esteem, self-comprehension and self-confidence, and decreased emotional barriers in communication.

On the basis of the evidenced efficiency of the suggested training program together with the lecturers of the Department of Psychology and Philosophy, Bukovinian State Medical University, the new educational subject “Training of nurse’s communication competence” (2nd year, 3rd semester) was developed and introduced into the educational process of students – future nurses.

The curriculum on AH prevention was elaborated and teaching patients with AH was organized. The curriculum on AH prevention is intended for 8 lessons including the sum total of means and methods of individual and group influence on patients with AH, which was directed to increase of their knowledge, awareness and practical skills concerning rational treatment of the disease, prevention of complications and improvement of life quality. In a year in order to determine the efficiency of the training on AH prevention carried out the patients underwent examination similar to that one before training.

An increase level of awareness about the disease, possible complications, risk factors, improved skills of measuring blood pressure, calculation of pulse rate, self-control diary, an increased level of motivation and inclination to treatment were found. The Program-Targeted project as a guide for nurses on the basis of the developed Model of nurse’s professional-personal competence factors, the educational subject “Training of nurse’s communication competence” for the 2nd-year students on specialty “Nursing”;

Training of nurse's professional competence for practicing nurses and the curriculum on AH prevention was suggested.

Key words: nurse, prevention, professional competence, arterial hypertension, risk factors, preventive measures, training, curriculum.